

az Amaryllis reneszánsz táncsoportot látja vendégül, s a különböző témájú előadások után ingyenes táncház várja a táncoslábúakat.

Így azt mondhatjuk, hogy bárki, bármilyen típusú táncot is kedvel, kaphat magának egy táncházat, táncsoportot, mely kitűnő alkalom a szórakozásra és egyben az ismerkedésre is. Aki keres, talál!

Deák Ünige Éva – Torjai Emese

(Szabadság/Bonifác, 1999/116. 12. – 1999. május 22., szombat)

FOLKKOCSMA nyílik a Heltai-alapítvány székhelyén, mely 1999. május 27-vel kezdődően, minden csütörtökön 19.00–23.00 óra között a népzene és néptánc kedvelőinek kíván színvonalas szórakozási lehetőséget nyújtani, kéthetente, meghívottak részvételével. Cím: Mikó (Clinicilor) u. 18. szám. A részvétel ingyenes!

(Szabadság, 1999/120. 2. – 1999. május 27., csütörtök)

A kolozsvári civilszervezetek mulatsága

(Esettanulmány a kolozsvári „multikulturális” táncházról)

*Kolozsvár nincs bekerítve,
Slobodă-i drumu,
Ki lehet menni belőle,
Nu bate gându,
Csak a rózsám maradt benne,
Lasă rămuie,
Kéért holtig fáj a szívem,
Aşa trebuie.
(mezőségi népdal)*

A tények

1998 őszén a kolozsvári Diákművelődési Házban egy érdekesnek és újszerűnek nevezhető eseménysorozatra került sor: a Padok – Interetnikus párbeszéd elnevezésű program keretében multikulturális táncházat szerveztek a kolozsvári Civitas Alapítvány, a Pro Demokrácia Egyesület és a Kolozsvári Magyar Diákszövetség. (A program anyagi támogatója a Soros Alapítvány egy Nyílt Társadalomért / Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile volt.) A mindössze négy alkalommal megrende-

zett multikulturális táncház célja szerint az erdélyi román-magyar kulturális kapcsolatok elmélyítését szolgálta volna.

A szervezők alapvető ötlete az erdélyi többnemzetiségű falvaiban létező kulturális kapcsolatok közül annak a hagyományörző jelleggel bíró táncalkalomnak a városi környezetbe való átültetése volt, amely saját környezetében természetes, viszont városi környezetben precedens nélküli – ezért a két etnikum néptáncok általi ismerkedését célzó kísérletet érdekesnek, újszerűnek, ugyanakkor rendkívül fontosnak tartom.

A szervezők a multikulturális táncház működtetésére két kolozsvári (egy román, a Someșul – Napoca, illetve egy magyar, a Zurboló) néptáncgyűttest kértek fel, amelyek biztosították a szolgáltató zenekarokat és táncoktatókat. A táncház propaganda-jellegét nyilvánvalóvá tette az a tény is, hogy a résztvevők számára ingyenes volt a belépő, illetve, hogy valamennyi eseményre meghívták a helyi sajtó képviselőit.

Az első táncházra szeptember 30-án került volna sor, de a gyenge hírverés miatt a szervezőkön és a szolgáltatókon (azaz zenészeken és táncoktatókon) kívül nem jelent meg senki. E kudarc tanulságaiból okulva (már itt megemlítem, hogy a szervező civilszervezetek soha nem foglalkoztak ilyen jellegű rendezvényekkel!) az október 21-én, illetve november 18-án rendezett táncházak már sokkal sikeresebbek voltak: több száz fiatal (elsősorban diák) jelent meg. Mivel azonban a multikulturális táncház nem vált rendszeres eseménnyé az utolsó, december 16-án rendezett táncházban már csak százan voltak, annak ellenére, hogy erre az alkalomra meghívást kapott a neves kalotaszegi prímás, Fodor Netti Sándor is.

Ez a kísérlet tehát rövid életűnek bizonyult: úgy tűnik, hogy a támogatók számára elégséges volt csak egyfajta reklámként megmutatni – elsősorban a sajtónak – ezt a kapcsolat-felvételi lehetőséget, s felfüggesztve az anyagi támogatást, megszüntették a multikulturális táncházat.

Az elemzés

A kolozsvári multikulturális táncház első szembetűnő és elemzésre érdemes tényezőjét a résztvevők etnikai megoszlásában látom: ugyanis a körülbelül 80%-ban magyar, s csak 20%-ban román (tulajdonképpen csak a felkért román néptáncgyűttes tagjai) részvételnek igen jól meghatározott okai vannak: a városi táncház, azaz ez a revival jellegű folkmozgalom eddig csak a magyarság körében vert gyökeret, a románság számára ismeretlen.

Az erdélyi magyar táncházakról

A falusi táncalkalmak típusait kialakulásuk körülményei és szervezettségük alapján különböztethetjük meg. A táncmultságoknak két alapvető fajtáját ismerjük. Ezek közül a spontán tánckedvet szolgáló, kötetlen forma volt a gyakoribb, ezekhez tartozott a táncház is. A másik, a szervezett bál a parasztság körében újabb keletű, és lebonyolítását polgári hatások színezték. Ezek a táncalkalmak egyaránt kapcsolo-

lódhattak az év jeles napjaihoz, vagy különböző munkaalkalmakhoz. A táncéletnek e sajátos megnyilvánulása, amelyik magában foglalja a táncrendezés, táncrend, viselkedés stb. szabályrendszerét, a parasztság közösségi életrendjének régies mozzanatait őrizte meg.⁵⁰ Erre éreztek rá azok a magyar értelmiségi fiatalok, akik a 1970-es években – néprajzos szakemberek, népzene- és néptáncutatók hathatós segítségével – a széki táncház mintájára megszervezték Magyarországon (1972-ben), majd Erdélyben is (1977-ben) a városi táncházakat.

A táncházak megjelenését először a beat nemzedékre jellemző újhullám sajátos kelet-európai változatának érzekelte a kutatás, egyféle folkdivatnak, amelyik magába egyesíti a tudományos, a reprezentációs, sőt a mindennapi folklorizmus sajátosságait. Azonban ennek a spontán tánckedvet szolgáló, meghatározott idő- és térparaméterekhez igazodó szórakozási formának a művi úton való megszervezése megváltoztatta a táncház, mint intézmény, és a néptánc, mint kultúrelem alapvető funkcióit. A folklorizmus funkciója ugyanis szorosan összefügg a tudatos kultúraőrzéssel: a hagyományos kultúra transzponálásán keresztül a folklorizmus a múlt, a tradíció jelenbeli feldolgozását célozza.⁵¹ A kultúraőrzés, a „folklormentő elhivatottság” felértékelte a táncház nevelő szerepét, kiemelte hasznosságát. Erdélyben mindez párosult a kisebbségi sorsból fakadó problémákkal (például a táncház egyfajta ellenállást is jelentett), így – főleg 1990 előtti években – a táncház nagyon népszerű és ismert volt a magyar értelmiségi fiatalok (egyetemisták, diákok) körében.

Az egyértelmű revival és folklorizmus jelleg azonban nem zárja ki azt a tényezőt, hogy ezekben a táncházakban a néptáncnak nem a feldolgozott, hanem az autentikus formáját próbálják megtanulni, tehát mind a zenészek, mind a táncosok az eredeti modellt tartják értékesnek, szemben a románság körében elterjedt néptáncról alkotott nézetekkel.

A román színpadi néptáncolásról

Paradox módon a városi románság számára, annak ellenére, hogy falusi társadalmi jelenleg sokkal hagyományőrzőbbek a magyarságénál, a néptánc csak megkoreografált, feldolgozott formában ismeretes. A néptáncnak ezt a formáját pedig sajnos még mindig meghatározza az ötvenes évek Mojszejev stílusának hatása (a tömeges koreográfiák uniszónó folyamatai, a soktagú zenekarok, az autentikus néptáncról idegen baletttechnika stb.), illetve egy igen erős nacionalista irányzat (például a színpadi népviseletek elengedhetetlen tartozékként jelenlevő trikolór, a színpadon elhangzó népdalszövegek stb.). És ami a legszomorúbb, hogy mindennek – elsősorban a sajtó hatására – kimutatható egyfajta visszacsatolási folyamata az autentikus falusi környezetben is, ahol így ez a színpadi „néptánc-balett” felértékelődik az eredeti néptáncsal szemben.

50 Lásd Pesovár Ferenc: *A tánc általános alkalmi*. In: Magyar Néprajz VI. Budapest, 1990: 211, 219.

51 Lásd Fejős Zoltán: *A kultúraőrzés és folklorizmus*. In: Folklor – Társadalom – Művészet 9. (szerk. Zelnik József) Kecskemét, 1981: 22–23.

A táncház műfajának az említett, csak magyar vonatkozású ismerete a kolozsvári multikulturális táncházat nemcsak etnikai, hanem stílus- és felfogásbeli különbözőség, illetve sokszínűség találkozási színhelyévé tette. Ezért érdekes és szintén elemzésre méltó az, ahogyan a színpadi művéség, a megkoreografáltság szembesült a néptánc alapvető jellegzetességeiből fakadó szabad variálhatóságával mind a tánctanítás, mind pedig a szabad, kötetlen táncolás folyamán.

A táncházban az erdélyi román és magyar néptáncok egymást felváltva követték: egy táncot tanítottak a román oktatók, egyet a magyarok, egy táncrendet muzsikált a román zenekar, egyet a magyar. De míg a magyar oktatók az adott tánc elemeire úgy összpontosítottak, hogy a motívumok, motívumfüzérék, majd ezek variálható összekötéseit szabadon variálva lehessen elsajátítani, a román oktatók kötött, koreográfiaszerű folyamatokat tanítottak. Ezért a magyar táncházasok – a falusi emberekhez hasonló – szabadon variált táncra élesen különbözött a román táncrendek bemutató jellegétől. Ugyanez a jelenség megfigyelhető volt a két zenekar muzsikájában is: a román zenekar szabályozott, szerkesztett táncrendeket muzsikált (mintha színpadon muzsikáltak volna), szemben a magyar zenekar kötetlen, helyben rögtönzött dallamfelépítésével.

A népi kultúráról alkotott különböző nézőpontok e konfrontációja először egy kölcsönös idegenkedést eredményezett, ami térbeli elkülönülésben is megnyilvánult: a terem egyik sarkába összegyűlt román néptáncos fiatalok kissé csodálkozva és érthetetlenül figyelték a magyar táncházasok koreografálatlan táncát, vagy amikor a román néptáncosok produkcióját a magyarok kívülálló, kritikus közönségként kommentálták (hogy „ez nem előadás, hanem táncház...”). Viszont ennek a rendezvénysorozatnak egyik legnagyobb eredménye éppen az volt, hogy fokozatosan feloldotta ezt az idegenkedést, mivel lehetőséget nyújtott a tapasztalatcserére, a különböző koncepciók, vélemények közelítésére. És a közeledést elősegítette – a nyilvánvaló különbségek mellett – az a tény is, hogy a táncházban muzsikált népzene, illetve tanított néptánc az autenticitásra való törekvés szempontjából megegyezett mindkét etnikumú együttes esetében. Ugyanis a szervezők körültekintésének köszönhetően egy olyan kolozsvári román néptáncgyüttest sikerült megnyerni a multikulturális táncház megrendezéséhez, amelyik vezetője, a neves etnokoreológus Zamfir Dejeu révén a román színpadi néptáncra jellemző vonások ellenére szintén fontosnak tartja a hitelességre és eredetiségre való törekvést, ami – pontosan a táncházak hatására – a jelenlegi magyar néptáncgyüttesek esetében már természetes.

Egy „multikulturális” táncház lehetőségeiről

Rövid dolgozatom nem kíván a multikulturalizmus bonyolult elméleti kérdéseivel foglalkozni. Elemzésem csupán egy általam érdekes kísérletnek értékelt eseménysorozat néhány kérdésére összpontosul: arra, hogy Erdélyben miért csak a magyarok ismerik a táncházat, és hogy itt elsősorban nem a két etnikum, hanem a néptáncról, népzeneről alkotott két különböző koncepció találkozásának lehettünk tanúi.

Ezt a kezdeményezést minden kuriózuma és ellentmondásossága mellett igen hasznosnak tartom. Igaz, etnikus szempontból eléggé egyoldalú volt, mivel a táncház műfaja csak a magyarság körében ismert, és ezért a szervezők is elsősorban magyar civilszervezetek voltak, de ez az egyoldalúság feloldódhatna, ha a románság körében is ismertté válna a táncház műfaja: talán ez lehetne egy multikulturális táncház legnagyobb érdeme.

Ugyanakkor megállapítható, hogy ez a rendezvénysorozat éppen a multikulturalitást kihangsúlyozó célját nem érte el, mivel ennek a táncháznak működtetése nem vált rendszeressé, és így elmaradtak az elkezdődött kapcsolatfelvételekből, a különböző nézőpontok találkozásából származható eredmények. (Minden jól működő táncház egyik alapfeltétele a rendszeresség, hiszen másképpen nem alakulhat ki például a stabil, fenntartó közönsége sem.) Azonban a kolozsvári „multikulturális táncház” szervezői, támogatói sem a néptánchoz, sem a táncház műfajához nem értenek, ezért ez a nyilvánvalóan propagandacélokat szolgáló táncház kontextusában nem volt (és nem is lehetett) több a kolozsvári civil szervezetek multságánál.

Könczei Csongor

(Művelődés, 1999/5. 4–5.)

FOLKKOCSMA működik minden csütörtökön 18.00–22.00 óra között a népzene és néptánc kedvelőinek, a Heltai-alapítvány Mikó (Clinicilor) utca 18. szám alatti székhelyén. Minden érdeklődőt szeretettel várunk! A részvétel ingyenes!

(Szabadság, 1999/126. 2. – 1999. június 3., csütörtök)

FOLKKOCSMA minden csütörtökön 18–22 óra között, a népzene és néptánc kedvelőinek a Heltai-alapítvány székhelyén (Mikó/Clinicilor utca 18.) Minden érdeklődőt szeretettel várunk. A részvétel ingyenes.

(Szabadság, 1999/143. 2. – 1999. június 23., szerda)

FOLKKOCSMA minden csütörtökön este a Heltai Közalapítvány székhelyén (Mikó/Clinicilor utca 18. szám). Minden népzene- és néptánckedvelőt szeretettel várnak! Belépés ingyenes!

(Szabadság, 1999/150. 2. – 1999. július 1., csütörtök)
